

אשכול יוסף

מאוצרותיו של הרב יוסף חי סימן טוב שליט"א
מחבר סדרת הספרים "אשכול יוסף" עה"ת והמועדים
וספרי "כרם יוסף" על הש"ס

מאת הרב יוסף חי סימן טוב שליט"א

"ולא תזלזלו את ימי קדשי ונקדשתי בתוך בני ישראל אני ה' מקדשכם" (כ"ב ל"ב) האם קטנים מצווים למסור נפשם על קדושת ה'?

מותים על קדושת ה' הם בני חיי העוה"ב, ואם הם חייבים בדבר מה נפק"מ בדבר אם מוזמנים לחיי העוה"ב או לא, ויש לדחות דמ"מ עיקר דרשתם לא היה על החיוב, אלא במה שעשו מעשה לשלוח יד בנפשם כדי לא לעבור על ג' עבירות, ולא המתנו למות בידי האנסים. וכן יש להביא שפעמים אף שאינו חייב למסור נפשו, רשאי ואינו מתחייב בנפשו, וכגון בנידו"ד, שהרי חנניה משאל ועזריה שיכולים היו לברוח ובכל זאת מסרו נפשם על קדושת ה', וכ"כ בשו"ת שבות יעקב (ח"ב סי' ק"ו) שמותר לברוח ואינו חייב למסור נפשו למות, והובא בפ"ת (יו"ד ק"ז סק"ט), ועי' בחיבורי המערה (ח"ב סימן י"ט). ויש לחלק בין זה, לבין בצנעא שלדעת הרמב"ם והרמב"ן מתחייב בנפשו, שבכל מקום שהדין היה נותן שימסור נפשו, ורק יכול לפטור עצמו כגון ע"י שיבירח וכדו', בזה גם הרמב"ם מודה דאין מתחייב בנפשו, וכמו"כ י"ל לעניין קטן שודאי בדין ראוי ונכון וחביב שימסור נפשו על קדושת ה', ואדרבה ק"ו מגדול, רק שפטורוהו כמו בכל המצוות כולן, וממילא רשאי למסור נפשו ואינו מתחייב בנפשו, וכן מבואר בעובדא דאלישע במסכת שבת (מ"ט), שהניח תפילין בפהרסא בשעת גזירת המלכות ונעשה לו נס, הקשה הר"ן (דף נ"ג) היאך מסר נפשו על מצות תפילין, והלא כיון שלא היה מחוייב בדבר לפי שהיא מצות עשה ויכול היה לבטלה בשב ואל תעשה, וכמ"ש שם התוספות, נמצא מתחייב בנפשו, ותרין שאע"פ שאינו מחוייב ליהרג על קיומה אפ"ה רשאי למסור נפשו עליה ומקבל שכר, שכל מצוה שמסרו ישראל נפשם עליה בשעת גזירה מוחזקת בידם ומקבלין שכר הרבה, ושכן מצינו בדניאל שמסר עצמו על התפילה שהיא דרבנן, וכן תירצו הרשב"א והריטב"א והנימוקי יוסף, וכן מבואר בבאור הגר"א (יו"ד ק"ז סק"א). וכן יש להביא ראיה למ"ד שהאבות קודם מתן תורה היה להם דין בני נח, ממה שמסר אברהם אבינו נפשו על קדושת השם באור כשדים, אע"פ שבני נח אין מצווין על קידוש השם, כמבואר ברמב"ם (מלכים פ"ה ט"ז).

ובספר דרכי תשובה (יו"ד סי' ק"ז סק"ב) כתב: נרשם בזכרוני שראיתי בתשו' א' מחכמי הספרדים שחקר אם קטן חייב למסור נפשו בג' עבירות, ואם בא להימלך אם משיאין לו עצה שיהרג ואל יעבור, או דלמא כיון דאין חייב במצוות אין אומרים לו שיהרג ולא יעבור, וסיים לדינא דגם בקטן שייך הדין שיהרג ואל יעבור ומשיאין לו עצה שיהרג ולא יעבור, דאע"פ דליתא בעשה דקידוש השם אפ"ה הדין הוא שיהרג ולא יעבור. ואותו המעשה שהביא הב"י (יו"ד ק"ז סק"ב) שחכם א' קראו רוצח לאותו רב שהרג הרבה תינוקות שלא יעבירו על דת, אינו מפני שאינם חייבים למסור נפשם, אלא רק משום שהיה הדבר ספק, אבל במקרה שהוא ודאי שאמרו לקטנים או שיהרגו או שיעברו, גם זה הרב מודה שבודאי יורגו ולא יעברו, עכ"ד. והנה לא הביא שום ראיה מכרחת שהקטן

בקובץ עיון הפרשה בפרשתו (קובץ רכ"ט עמ' קס"ט) הקשו על לשון רבינו הרמב"ם (פ"ה מהל' יסוד"ט ס"ה): כל בית ישראל מצווין על קידוש השם הגדול הזה, שנא' "ונקדשתי בתוך בני ישראל", ומוזהרין שלא לחללו שנא' "ולא תחללו את שם קדשי", כלומר שכל א' מישראל מחוייב למסור נפשו, להיהרג ולא לעבור על אחת מג' עבירות. ונתקשו המפרשים מה בא הרמב"ם לרבות בלשונו "כל בית ישראל"?

והביאו דבספר עבודת המלך (על הר"מ ס"ט), ביאר שהרמב"ם בא לרבות קטנים, שגם הם מצווין על קידוש השם. והקשו דע"ג מניין לחייב קטנים במצוות קידוש השם, ומה נשתנה מצוה זו מכל מצוות התורה שקטנים פטורים?

והנה בשו"ת חקרי לב (ח"ג יו"ד סי' קמ"ה) כתב שמשאין עצה לקטן למות, כמו שמצינו בגיטין (מ): במעשה דחנה ושבעת בניה, דאיתא במדרש איכה (פ"ב ו'), שקטן שבכולן תינוק היה והוציאה לו אמו דדיה והניקתו, ושיערו חכמים את שנותיו ובן שתי שנים ושישה חודשים ושיש שעות ומחצה היה. וכן משמע עוד בגמרא שם במעשה של ארבע מאות ילדים וילדות שנשבו לקלון והרגישו בעצמן למה הן מתבקשים, אמרו אם אנו טובעין בים אנו באין לחיי העוה"ב וקפצו כולן לתוך הים, נשאו ילדים ק"ו בעצמן ואמרו מה הללו שדרכן לכך כך, אנו שאין דרכנו לכך על אחת כמה וכמה, אף הם קפצו לתוך הים, ועליהם הכתוב אומר "כי עליך הורגנו כל היום נחשבנו כצאן טבחה", ודוחק לומר שלא היו בהן קטנים.

אלא שאין מכל זה ראיה שקטן חייב למסור נפשו על ג' עבירות, אלא רשאי למסור עצמו למות על ג' עבירות, ומצינו בכמה אופנים שיש דעות בראשונים שאע"פ שאינו חייב למסור נפשו, בכל זאת רשאי, כמבואר בשו"ע (יו"ד ריש ק"ז) לעניין אם הוא בצניעא והגוי מכין להעבירו על דת ומצווהו לעבור על א' מכל העבירות שבתורה חוץ מג' עבירות, יעבור ואל יעבור, ובכל זאת אם ירצה להחמיר על עצמו וליהרג רשאי. וגם לדעת הרמב"ם (פ"ה יסוד"ט) והרמב"ן (נזמנמות ס"ז פ' טו"ז), שבמקום שאינו חייב למסור נפשו, אם מסר מתחייב בנפשו, מכל מקום יש לחלק בין קטן לגדול, דבקטן כיון שכל הפטור שלו רק בשביל היותו קטן, והוא עתיד לבוא לכלל גדול ולהתחייב בכל המצוות, ודאי שפיר לכו"ע למסור נפשו. ויש להסביר הדבר, דכל קטן מה שהוא פטור מהמצוות, הוי משום שהוא כאנוס דאין לו דעת, לכן לא שייך לחייבו, ומצוות ונקדשתי הוי אפילו במי שאנוסים אותו לעבור דיהרג ואל יעבור, אלא שא"א לחייב הקטן כיון דסוף סוף אין לו דעת, וא"כ ודאי שרשאי למסור נפשו, כמו שרשאי ורצוי וחביב שיבוא לידי קיום כל המצוות וכל התורה כולה, וכן מוכח ממ"ש בסנהדרין (מ): דקטן שרבע בהמה אית בה תקלה. ואדרבה יש להביא ראיה מהגמ' הג"ל שקטנים לא חייבים, שדרשו שאם הם

חידושים

שאלה:

כיצד יתכן שאדם מדליק מדורת ל"ג בעומר ומתחייב כרת?

תשובה:

כגון שהעצים הוקדשו לשם קרבן, ומתכוון בהדלקה להקריב עצים, לדעת רבי מתחייב בזה כרת משום שחוטא חוץ, כמו בשחוט קדשים חוץ לעזרה.

מקורות:

מנחות דף כ' ע"ב ומבואר שם שלדעת רבי שעצים נקראו קרבן, ואדם יכול לנדב עצים, ומביא ג' עצים להקריב בעזרה ע"ג המזבח, וכמו כן צריכים העצים מליחה כמו כל קרבן, וטעונו הגשה בקרן דרומית מערבית של המזבח כמו מנחה, וטעונו קמיצה כמו מנחה, שמרסק אותם לעצים דקים ונוטל להם מלא קומצו, ונותן על המערכה, וצריכים עצים אחרים להסיקם ע"ג המזבח, כמו בכל מנחה. ומבואר בתוס' שם (ד"ה מלמד) בשם התוספתא דשקלים (פ"ג) שכמו כן לדעת רבי אם הקריב מחוץ לעזרה מתחייב כרת כדן שחוטא חוץ, וחכמים אומרים אם הקריב בחוץ פטור.

שאלה:

כיצד יתכן שכהן אסור ליטמא לחי אבל למות מותר?

תשובה:

דעת השו"ע (יו"ד סי' ש"ע) שכהן אסור ליכנס לבית שיש בו גוסס, שמחלל כהונתו בזה, אע"פ שאם הוא קרוב וימות מותר להיטמא לשבעת קרוביו, מכל מקום בהיותו גוסס דעת מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל שגם גבי קרובו יש לומר שלא הותר להיטמאות אלא למת ולא לחי גוסס.

מקורות:

הגר"ש אלישיב זצ"ל בס' ציוני הלכה שם עמ' קע"א והובא בשו"ע דרשו בליבא דהלכתא, שמדינא אין להקל בזה וכאמור, אם כי יתכן שמותר, [ולמעשה החמיר כאמור]. ושם הובא ג"כ שבדרך החיים (הל' גוסס) מבואר שמותר לקרוב לעמוד על יד קרוהו גוסס, שלא נאמר האיסור אלא למי שאינו משבעה קרובים, ושכן דעת הגר"נ קרליץ (טהרת כהנים).

שאלה:

במה ניתן לאסור עצמו מדינא באיסור שמושב עומד מהר סיני ללא איסור כולל וכדו' אלא באיסור גמור לבדו?

תשובה:

מי שנשבע שלא ישתה יין לעולם, ואח"כ נדר בזיו, אע"פ שמושב עומד מהר סיני לקיים שבועתו, בכל זאת חל עליו נזירות ואסור בשתיית יין מגזה"כ.

מקורות:

נזיר דף ד' ע"א ובתוס' שם.

מחוייב בזה. וגם מה שכתב שמשאין עצה לקטן, יל"ע אם הוא בתורת חיוב, דהנה יל"ע אם בכלל שייך בדין זה מצות חינוך, שהרי כיון שימות הקטן באותו מצוה שוב לא שייך בזה חינוך לחנכו במצוות לכשיגדיל, או שמא יל"ל לאידך גיסא דמ"מ אם לא ייעץ לו למות ולמסור נפשו, בזה גופא מחנכו שלא למסור נפשו על קדושת ה' לכשיגדיל, וצ"ע. והנה מאי דפשיטא ליה לדרכי תשובה שבספק ג' עבירות לא אמרין יהרג ואל יעבור, ומה"ט לא היה לאותו חכם להקדים להרוג הקטנים ולכן הוכרח לבאר דמה"ט קראו רוצח, הנה יעוין בש"ד (יו"ד ק"ז סק"ב) שמביא מתרומות הדשן (פ"י ק"ט) שמצדד דלעניין קידוש השם, שלא הקפידה תורה על איבוד נפשות מישראל, לא ילפינן משאר ספיקות דלית בהו משום קידוש השם, ולכן הכל לפי העניין ושרואין אנו כוונתו מורין לו. וע"ע להגרעק"א שם שמביא מס' תיבת גומא דבספק אשת איש יהרג ואל יעבור, ולפי"ז אולי יל"ל דזה גופא הטעם שקראו החכם לאותו רב שהרג לקטנים רוצח, דקטנים אינם חייבים למסור נפשם למיתה, ומניין ההיתר להורגם בידיים כדי שלא יעבור על ג' עבירות, ובפרט דהוי ספק במקום שאין מצווין, ודו"ק.

וראיתי עוד להגר"י קמיונצקי בספרו אמת ליעקב (נפישתן) שכתב לדקדק מהפסוק שבא לרבות גם קטנים בחיוב קידוש השם, ממה שנאמר "ונקדשתי בתוך בני ישראל", ומדוע לא נאמר תקדישו את שמי? והוכיח מכאן שבא הכתוב לרבות קטנים, שאם היה כתוב תקדישו לשון שהוא מצוות לבריות לעשות כן, ממילא היה ממעט קטנים כיון שאינם בני ציווי וחובה, לכן נאמר "ונקדשתי", שיוקדש שמו של ה' ממילא והיינו גם כן ע"י קטנים. ולפענ"ד יש לדחות שבדוקא לא נאמר תקדישו, שאז היה הכתוב מורה דוקא על קדושת ה' שמקיים האדם בחייו, כגון לקבל ייסורים ולא לעבור על ג' עבירות, אבל לא היה בא הציווי למסור נפשו למות, כיון שאז עיקר הקידוש נעשה רק אחרי המיתה ואז כבר אינו מצווה ובר מצוות, לכן נאמר "ונקדשתי" שהוא מורה גם על קידוש ה' שנעשה ממילא אפילו אחרי מות האדם, שהעיקר ששם ה' מתקדש בעולם. אמנם בפסוק בישעיהו (מ"ה י"ג) נאמר: "את ה' צבאות אותו תקדישו", ואפשר שאין הכתוב שם מורה על מסירות נפש למות, אלא על המורא מהשי"ת, כמו שביארו שם הנושאי כלים, ולפי"ז מתבאר עוד יישוב לשאלה הנ"ל, שבדוקא נאמר "ונקדשתי" ולא לשון שיוכל להתפרש כמורא גרידא כמו בישעיהו. וע"ע בשו"ת יחל ישראל (סימן ל"ט).

ומרן הגר"ש הלוי וואזנר זצ"ל בשו"ת שבט הלוי (מ"ז סי' י"ט) ג"כ נטה קו שקטן מצווה למסור נפשו על ג' עבירות, והביא סייעתא לזה מו"ש בגמ' (שבת קכ"א) וברמב"ם (פ"ו ממאכלות אסורות ה"ו): קטן שאכל אחד ממואכלות אסורות, או שעשה מלאכה בשבת אין ב"ד מצווין עליו להפרישו, ומדוע לא נקטו שאפי' בג' עבירות אין ב"ד מצווין להפרישו, אלא מוכח דג' עבירות שאני שב"ד מצווים להורות לו למסור נפשו עליהם. ויש להשיב על ראיה זו בכמה אופנים, חדא דשאני קטן שאוכל נבילות שאין ב"ד מצווין להפרישו ולהוכיחו כלל, משא"כ ג' עבירות ודאי שיש לב"ד לדבר על ליבו של הקטן שיקדש את ה' ויזכה הוא ובני דורו לחיי עוה"ב, וכמו בחנה ושבעת בניה, אבל לעולם אין חיוב. עוד יש לדחות לאידך גיסא, שכל המדובר שם היינו להפרישו מעבירה שעושה הקטן מדעתו, ולא מיירי כלל בקטן שהוא אנוס, ולכן לא הוכירו ג' עבירות. עוד יש לדחות דלא דיברו חז"ל אלא בכמה שמצוי שקטן יאכל נבילות או יעשה מלאכה בשבת, אבל אינו מצוי שיאנסוהו לעבור על ג' עבירות. עוד יש להשיב ע"ד, דממקום שבא להוכיח קשה, שהרי הרמב"ם כתב שם הטעם שאין ב"ד מצווין להפרישו לקטן לפי שאינו בר דעת, וא"כ מה לי מאכלות אסורות או ג' עבירות. וכן מצאתי למרן הגר"ח קנייבסקי זצ"ל (נפ' שנת מנחם עמ' ז"ך) שהשיב, שקטן אינו מצווה למסור נפשו על קדושת ה', שהרי פטור מכל המצוות.

והנה ביישוב לשון הרמב"ם, שכתב: "כל בית ישראל מצווין על קידוש השם הגדול הזה שנא' "ונקדשתי בתוך בני ישראל", מלבד די"ל שבא לרבות נשים, או שבא למעט בני נח, וכמו שפסק בהל' מלכים (פ"ה ה"א), וז"ל: בן נח שאנסו אנס לעבור על אחת ממצוותיו, מותר לו לעבור, אפילו נאנס לעבור ע"ז עובד, לפי שאין מצווין על קדוש השם, עכ"ל. וביאר הרדב"ז דה"ט דכתיב "ונקדשתי בתוך בני ישראל" ואין בני נח מצווין על קדושת השם. עי"ל דהרמב"ם בא לרבות ג' ישראל מומר, שכבר המיר דתו, דמ"מ עדיין הוא בחיוב יהרג ואל יעבור בג' עבירות. והנה בנוסף צ"ב הלשון כל בית ישראל, דלכא' נמעט גרים, ואולם כיון דבהכרח גם גרים מצווין על קדושת השם, לפי"ז עי"ל כאן לאידך גיסא דהרמב"ם בא לרבות גרים, שו"ר שכ"כ בספר אור גדול (פ"ה) על הרמב"ם (ס).

ולפענ"ד עוד נראה ליישב שהרמב"ם בא להורות שאפילו קהילה שלימה או שבט שלם ואפילו כל ישראל יש להם מצוה של קדושת השם, שאם באו לאנוס את כולם להמיר דתם וכדו' ימסרו עצמם כולם למיתה ח"ו ואל ימירו דתם לעבור על ג' עבירות, ולא יהיה די באחד שמוסר נפשו בשביל להציל הכלל, או שלא תאמר שמוצוה וחובו זה לא נאמר כאשר תהיה גזירת שמד וחשש אם באו על כל ישראל חלילה, וכן אם אמרו לישראל שימסקו לפנייהם אחד שיעבור על ג' עבירות, דגם בזה הדין שכולם ייהרגו ואל ימסרו להם אחד, ולכן בא הרמב"ם וכתב "כל בית ישראל", וכמו שמצינו כיו"ב במשנה תרומות (פ"ה י"ג): "נשים שאמרו להם נכרים תנו לנו אחת מכם ונטמאה ואם לאו הרי אנו מטמאין את כולכם, יטמאו את כולן ואל ימסרו להם נפש אחת מישראל", וכן מפורש לעניין הצלת נפשות בתוספתא (ממונות פ"ז כ"א), ובירושלמי (ס"ט פ"ה): "סיעה של בני אדם שאמרו להם נכרים תנו לנו אחד מכם ונהרגו ואם לאו הרי אנו הורגין את כולם, יהרגו כולם ואל ימסרו להם נפש אחת מישראל", וכן פסקו הרמב"ם (פ"ה מהל' יסוע"ת ט"ה), והשו"ע (יו"ד סי' ק"ז ס"ב).

ליטול עצים ממדורת ל"ג בעומר

שאלה:

מתכוון כלל לעשות קניין, כגון כאשר חושב שהדבר כבר שלו וא"צ לעשות קניין וכנ"ל, לא קונה את הדבר. והגאון רעק"א חילק שדוקא אם יש דעת אחרת מקנה מהני.

וכן פסק הרמ"א (ח"מ ע"ס סעיף כ"ב), שהבונה בנכסי הגר, דלא קנה אפי' את האבנים הואיל ולא כיוון לזכות בהם רק ע"י הבניה, ואינו קונה עד שיעמיד בהם דלתות. ועיין למרן בב"ח ח"מ ס' קפ"ט שכתב להביא כמה ראיות, וכנ"ל, דכל שלא נתכוון לקנות לא זכה. וא"כ כמו"כ י"ל בנידו"ד שהילדים לא מתכוונים לעשות קניין ולזכות בעצים, ולכן לא זכו בעצים, ולא די במה שרוצים שהעצים יהיו בחזקתם.

ואע"פ דקי"ל בגיטין (נע"ט), ובשו"ע (ח"מ ס' ע"ב), מציאת חש"ו יש בהן משום גזל מפני דרכי שלום, ולדעת הש"ך (ח"מ רמ"ג סעיף ט"ו) קטן שהגיע לעונת הפעוטות זוכה במציאתו מהתורה, ויש בזה גזל דאורייתא? צ"ל דהיינו דוקא במציאה שנטלו בידו ולוקח אותו לעצמו, ומתכוון לזכות בו, דכיון שגדול אינו קונה עד שיתכוון לעשות קניין, לא יתכן שיהיה קטן טוב ממנו ויזכה אפילו בלא כוונה לקניין, דבכה"ג אין חשש דרכי שלום, כיון שגם גדול אינו זוכה. וא"כ עצים אלו שדרכם של הילדים לאוספם למדורת ל"ג בעומר ומניחים אותם ברחוב, לכאורה הם עדיין הפקר, וכל הקודם בהם זכה. ועיין בתשו' הגאון רבי משה פריד שליט"א בקובץ עצי המערה (נס לאי אדן עמ' ל"ו), שהביא שכן צידדו כמה גאונים, ע"ש.

אמנם הדבר עדיין צריך תלמוד, כי מצד שני הרי מצינו שגם בשוטה שייך גזל במציאתו משום דרכי שלום, ומשמע שגם בקטן אין צריך שום קניין וכוונה לקניין כדי שיזכה בו לעניין שיהיה בו גזל דדבריהם משום דרכי שלום, וכן מצינו (ט"ז) גבי עני המנקה בראש הזית דיש בזה גזל מפני דרכי שלום, אע"פ שעדיין לא זכה העני בזיתים, וע"ש בתוס'. עוד נראה שאע"פ שהקטנים לא מתכוונים למעשה קניין, אבל מ"מ כן מתכוונים לזכות בעצים לעצמם, שיש להם כוונה לזכות שלא יבואו ילדים מחבורות אחרות שאוספים ג"כ וייטלו אותם, וא"כ די בזה, וצ"ע.

והנה מה שמצוי בהרבה מקומות שעובדי העירייה אוספים ולוקחים את העצים, קשה מחמת כן לדון את כל העצים שאוספים בכל המקומות כאבידה מדעת וכאשפה העשויה להיפנות (צ"מ כ"ה), שהרי בפועל ברוב המקומות אין מפנים את העצים, ועוד שגם בלא"ה ה"ז כספק אשפה העשויה להיפנות.

והנה אפילו באופן שאותו העץ לא שוה פרוטה, אסור לגזול אפילו פחות משו"פ, כמו שנפסק בשו"ע (ח"מ ריש ס' שמ"ח), וז"ל: אסור לגנוב אפילו כל שהוא דין תורה, עכ"ל. ובהלכות גזילה (ס' ע"ט), כתב השו"ע: אסור לגזול או לעשוק אפילו כל שהוא בין מישראל בין מגוי, ואם הוא דבר דליכא מאן דקפיד ביה שרי, כגון ליטול מהחבילה או מהגדר לחצות בו שיניו ואף זה אסור בירושלמי ממדת חסידות, עכ"ל. ואדרבה הגזול פחות משו"פ אע"פ שעבר אינו בתורת השבה, כמ"ש השו"ע (ס' ע"ט ס"א). ובאחרונים נח' אם פחות משו"פ הוי איסור דאורייתא או דרבנן, והסמ"ע (ס' שמ"ח ט"ז) כתב דאיסורו מדין חצי שיעור, ומקורו ברב המגיד, וכן הסכמת רוב האחרונים דהוא איסור דאורייתא.

ונראה דיש להביא פיתרון טוב בדבר, דהנה הטור והב"י ובשו"ע (ח"מ ס' ע"ט), הביאו להלכה את דברי הרא"ש (צ"ק ס'), שכל האיסור לגזול ע"מ לשלם, דוקא שאין התשלום מזומן בידו, כמו אותו המעשה בדוד המלך שרצה לקחת גדיש של שעורים לבהמותיו ע"מ לשלם גדיש עדשים, שהוא יקר יותר וראוי למאכל אדם, ומ"מ לא היו העדשים מזומנים בידו, אבל אם היו גדישים של עדשים מזומנים לפניו, אפילו אין הבעלים של השעורים לפניו, מותר לזכות להם גדיש עדשים ע"י אחר ולקח את גדיש השעורים, דזכות הוא להם שהרי עדשים עדיפים ושווים יותר, וכן משמע לישנא דקרא "חבול ישיב רשע גזילה ישלם", דמשלם אחר שכבר גזלו. והמהרש"ל ביש"ש (ט"ז) חולק על הרא"ש, שהרי יש אדם שרוצה בשעורים יותר מעדשים, וא"כ לא הוי זכות לו. וכתב הש"ך (ט"ז סק"ד), שהרא"ש מיידי דוקא בידוע שזכות הוא לו, כגון בדבר העומד למכירה, אבל לא בחפצי ביתו, וכתב שבזה ניחא כל קושיות היש"ש. והנה עצים אלו שנאספו למדורת ל"ג בעומר, כיון שעומדים לשריפה נראה שדינם כדין דבר העומד למכירה,

עברתי על יד בית המוקד, מקום אסיפת עצים שנאספו ונערמו ע"י ילדי השכונה, למדורת ל"ג בעומר לכבוד אדונו התנא האלקי רשב"י זיע"א, בין אלפי העצים צדה עיני עץ יפה למראה וטוב לעינים, אשר חמדתי לישב בצילו ולפאר ולקשט בו את ביתי, ושאלתי ובקשתי היא האם יש חשש איסור גזל בלקיחת עץ זה שבין כה וכה עומד לשריפה? ומה הדין מי שרואה מטה או שלחן, ארון או שידה וכדו', בין ערימות העצים המיועדים לשריפה בל"ג בעומר, האם מותר לקחתם כדי להשתמש בהם מואשר שישרפו אותם בל"ג בעומר?

תשובה:

1. עצים שאוספים הילדים למדורת ל"ג בעומר יש בדבר חשש גזל לקחתם שלא ברשותם. ואפילו באופן שאותם העצים לא שווים פרוטה, שהרי אסור לגזול אפילו פחות משו"פ, ואדרבה עוון הגזול פחות משו"פ חמור יותר, שאינו ניתן להשבון.
2. ונראה שניתן להקל להחליף עץ זה שחפץ זו בעצים אחרים, שחלף אותו העץ המועד להדלקה, ניח שם עץ אחר במקומו, ואז הדבר מותר אפי' בלי ליטול את רשות הילדים. ואמנם כל זה בתנאי שעוד קודם שלוקח את העץ, תחילה וראש ניח במקומו ובאותו מקום עץ אחר, ובתנאי שלא יהיה פחות בגודל ומשקל מהעץ שלוקח, וכן בתנאי שהילדים לא מוחים בדבר. וכל זה ג"כ בתנאי שהעץ שלוקח לא שווה יותר מהעץ שמניח במקומו, ולכן אם בנ"א הניחו לשרוף במדורה דברים יקרי ערך, כגון בגדי משי וכדו', שיש בזה משום כבודו של אדונו התנא רשב"י זיע"א, אין להחליפם בעצים סתם, דנראה כאילו מועט מכבוד רשב"י, ועוד שהרי העצים שמניח במקומם לא שווים תמורת מה שלוקח, ולכן ג"כ לא נחשב שמניח אותו דבר שנוטל, ואסור.

מקורות:

לכא' היה מקום להתיר לקחת עצים ממדורת ל"ג בעומר של קטנים ללא חשש גזל, כיון שבד"כ הילדים שאוספים את העצים, הם בגילאי 10 או 11 לכל היותר, ומניחים אותם ברחוב באיזו פינה או מקום שהקצו עבור ההדלקה, ולא מביאים את העצים לביתם לזכות בהם במשיכה או בקניין חצר, וגם לא מתכוונים לעשות בעצים מעשה קניין כגון מדין הגבהה וכדומה, וא"כ לא זכו בהן, דקי"ל דבכה"ג לא קנה, כמבואר בטור (ח"מ ס' ר') בשם הראב"ד, וכמו שפסק השו"ע (ט"ז סעיף ט'), שהקונה תבואה מחבירו, אפילו מדד הקונה בעצמו את התבואה על החמורים, לא קנה, כיון שלא נתכוון למשיכה ולקנות במדידה זו, דלמדידה בעלמא התכוון, והרמ"א הביא בזה מחלוקת, ולא הכריע. והט"ז שם הקשה על האומרים שקנה, שהרי קי"ל (ח"מ ס' ע"ט), שהמחזיק בנכסי הגר ובהפקר ואין דעתו לקנות, אע"פ שגדל ובנה לא קנה. וכן מבואר עוד בטור (ח"מ ס' ק"ד ס"א), גבי הקונה קרקע בכסף מהגוי, כיון שכל קניינו של גוי בכסף, ובקבלת הכסף מסתלק הגוי מהקרקע, והישראל לא סומך דעתו לקנות עד שיקבל שטר מהגוי, ממילא מיד שיקבל הגוי את הכסף הקרקע נעשית הפקר, וכל הקודם זכה בה, כמבואר בגמ' ב"ב (נ"ז), וכתב הטור, ואם כתב לו שטר אחר שיקבל המעות והחזיק בקרקע כמה שנים ולא לשם קנייה, כי היה סבור שיסיפק לו שטרו ובא אחר והחזיק בו זכה, כיון שאחרי שהגוי הסתלק מהקרקע כבר אינה שלו ולא יכול להקנותה ע"י שטר. ומבואר שאפילו ישב בקרקע כמה שנים, ועשה בה חזקות רבות, נעל גדר ופרץ, ולהרמב"ם ג"כ קניין של אכילת פירות שג"כ קונה בקרקע, וכגון שישב ואכל בה, שאם היה מתכוון בזה לקניין קנה (ח"מ ס' ק"ז ס"א), אמנם בקונה מהגוי וישב בה אפי' כמה שנים וסבר שקנה בשטר, הקרקע עדיין הפקר, אפילו שעשה הרבה קניינים, כיון שלא התכוון לעשות קניין, אפי' שהיה לו מחשבה כללית בסתם לקנות את הקרקע לעצמו, דמ"מ התכוון לקנות את הקרקע בשטר ולא בחזקות? והט"ז תירץ שרק כאשר מתכוון לקנות באיזה קניין, אפי' שאותו קניין לא תפס, יועיל מדין קניין אחר, אבל כאשר לא

המשך:

ולכו"ע יהיה מותר להביא עצים אחרים תחתיהם, ובלבד שיהיה בהם ב' תנאים: שיהיו בגודל ומשקל כראשונים, אז יוכל להחליפם באותם עצים שהניחו אותם על בית המוקד, שיש לו בהם טובת הנאה. וכן בתנאי שעוד קודם שלוקח, תחילה וראש יניח במקומו ובאותו מקום עץ אחר. וכל זה ג"כ אך ורק באופן שהילדים לא מוחים בדבר. וע"ע בקצות שם שחולק על הש"ך, וסובר דא"צ שיהיה דוקא דבר העומד למכירה, ודי שאינו מחפצי ביתו, דאז מותר ליטלו בממון דניחא ליה, כל זמן שהבעלים לא מוחין, ואה"נ אם אח"כ ימחו יתבטל המקח. ועיין בפ"ת (ש"ס סק"ג), שהביא משו"ת בית אפרים (ס"מ ס' מ"ט), שאם מחליף באותו דבר ממש, גם היש"ש מודה להרא"ש להתיר, ע"ש. ולכא"ו בכה"ג שהעצים עומדים לשריפה, ומביא עצים אחרים במקומם, חשיב קצת כאותו דבר. ודוחק לומר שיש עניין יותר בשריפת מטות ושלחנות וכדומה, כיון שהכל משומש, א"כ אין עניין בזה יותר מבזה. ולכן א"צ שהעצים יהיו טובים ואיכותיים כראשונים לעניין השימוש בהם, כריהוט לבית וכדו', אלא רק שישוו להם כעצים לשריפה, שהרי אין להם כעת ערך לריהוט. אלא"כ באופן שהניחו שם בגדי משי וריקמה, כמו שהיו נוהגים מלפנים, כמבואר באריכות בשדי חמד, שדן בזה מצד איסור בל תשחית, וזה מצוי רק סמוך ונראה לשעת ההדלקה. ובשו"ת תורה לשמה (ס' ב) כתב שמאחר שמתכוונים בזה לשם מצוה, לכבוד תורתו של הרשב"י זיע"א, אין בזה חשש בל תשחית, ומנהג ישראל תורה הוא, וקצת דומה לזה מ"ש ששורפים על המלכים משום כבודם, (פנה"נ ע'). אך הגאון רבי יוסף שאול נתנון זצ"ל בשו"ת שואל ומשיב (ממשלה ס' ל"ט) כתב: "אני ערב להם שאם היו לוקחים אותו ממון שמוצאים למדורות, והיו מפרנסים בהן עניי ארץ ישראל, יותר היה ניחא בזה לרשב"י והנאה לו והנאה לעולם", ועיין מה שכתבתי בזה בחיבורי "המערה" (ס' ל"ד). ועכ"פ מצד חשש גזל, בודאי שאי אפשר לקחת אותם בגדים יקרים וכדו' ששמים בשביל ההדלקה, ולהניח במקום זה עצים.

והנה בחשוקי חמד (ממונה ע'), הביא בשם מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל בספר מפי האיש (עמ' קפ"ט), שמעשה היה שילדים הכינו מדורת ל"ג בעומר, והניחו שם עץ יקר, ועבר שם אדם וחשקה נפשו לקחת את העץ לביתו להשתמש בו, והורה שאין לעשות כן, כי מבזה הוא בזה את כבודו של רשב"י שהכינו עץ זה לכבודו. והנה שם מדובר שהעץ היה יקר, ועוד שהלה לא הניח עץ אחר במקומו, לכן החשיבו כמבזה בכבודו של אדונו התנא האלקי רשב"י זיע"א, אבל אם מניח עצים אחרים כמותם שפיר דמי, ויש לצרף בזה גם מ"ש בשו"ת שואל ומשיב הנ"ל, ודוק".

(תשובה זו מתוך שו"ת עוד יוסף חי כת"י)

המערה

הספר היחיד שמקיף ומלבן בייחודיות את מעשה רשב"י בהיותו במערה.

70 קושיות חזקות על המעשה - ועל כל קושיא תירוצים רבים.

בנוסף: עניינים נפלאים על רשב"י, ההילולא, והעליה למירון.

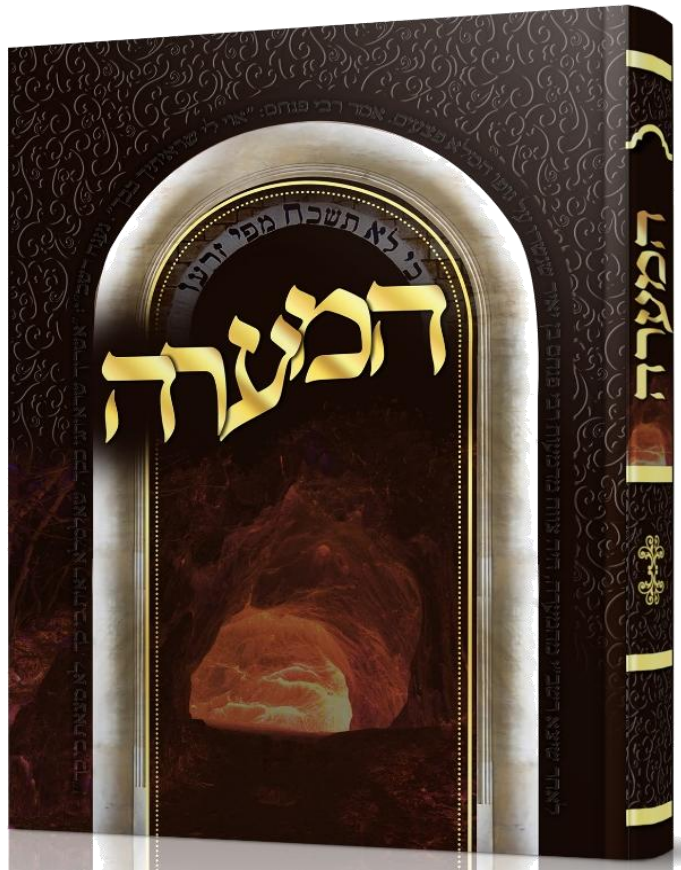
עריבות ומתיקות התורה מובטחת!!!

ספר מיוחד לכל ימות השנה ובייחוד לל"ג בעומר.

הסכמות נלהבות מגדולי ישראל וראשי הישיבות שליט"א.

להשיג בכל חנויות הספרים המובחרות

הפצה ראשית: "גיטלר"

כמו"כ בנקודות המכירה של מכון "כרם יוסף" בהם ניתן להשיג גם את שאר יתר ספרי המחבר:

ירושלים: "יפה נוף" צומת בר אילן | הספריה הספרדית רח' דוד | "הפצת ספרי קודש" רח' דוד | "ולדמן" חנות ספרים בבהמ"ד בעלזא מקור הספר "יריד הספרים" מלכי ישראל 3 גאולה | **בנעת זאב:** "פאר הגבעה" מרכז מסחרי אגן האיילות

בני ברק: הרב שאול שולמן רח' סוקולוב 34 כניסה ב' - פנימית 0527618640 **בחולון:** 052-7108849

אופקים: 0533161507 **נתניה:** 0504136465 **אשקלון:** "מוריה", רחוב העבודה 28

לברורים נוספים ואודות סדרת ספרי המוזכר הרב יוסף זוי סימן טוב שליט"א

: 02-5373570 / 054-84-60007/8 באין מענה נא להשאיר הודעה

תורתו מגן לנו היא מאירת עינינו

"עץ זיתים למזוזיקים בזה ותומכיה מאולר"

י"ל לכות ירידנו האזנים היקרים והנעימים אוהבי התורה ולומדיה

להגדיל תורה ולהאדירה פטרוני העלון "אשכול יוסף"

מר **גדעון זיסים** היו ובר **אהרן זיסים**

אורך ימים עושר וכבוד בריאות איתנה ונחלה מעלילא ועושר עמונות

בכלל הברכות יבורך ידידנו היקר והנכבד **שלומי זיסים** היו

מוקדש ומנצח לע"ז אורחם היקרים:

סאלם אליה בן מסערה ז"ל, **נוריה** בן גר נוריה ז"ל

לע"ז **זיסים** בן **נוריה** ז"ל, **זיסים** מועלם בן **סלמה** ז"ל,

ולע"ז **מיכאל** בן **חיה** ז"ל, ולע"ז **זוז** בן **חיה** ז"ל,

ת. נ. ז. ב. ה.

שלמעו ותזוי נפשיכם

להאזנה לשיעורי המרתקים של

הרב **יוסף זוי סימן טוב** שליט"א

מוזכר סדרת הספרים "כרם יוסף"

ו"אשכול יוסף" ע"ה"ת והמועדים

073-371-8053

לקבלת צינתוק והאזנה בשידור זוי:

זוי"ג והקש #

להאזנה לשיעורים מרתקים ע"כ

אדונינו רשב"י זיע"א וכל"ג בעומר

חייג והקש 6 ואח"כ 10

להאזנה לשיעורי המחבר:

073-371-80-53